

https://ndl.ippp.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2018/02/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_TALIS_31_01_2018.pdf

Стойка О. Я.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Інститут педагогіки НАПН України

(Київ, Україна)

ІНТЕГРАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ В НАЦІОНАЛЬНУ СИСТЕМУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ

Сучасна система освіти України переживає період глибоких і багатовимірних трансформацій, зумовлених як внутрішніми реформами, так і зовнішніми викликами, серед яких особливе місце посідає повномасштабна війна. Освітня галузь стала одним із ключових секторів, що зазнали суттєвих структурних та змістових змін, адже в умовах тривалої кризи освіта виконує не лише навчальну, а й соціальну, інтеграційну та стабілізаційну функції. Одним із центральних напрямів стратегічного розвитку загальної середньої освіти визначено її інтеграцію до європейського освітнього простору, що передбачає адаптацію України до загальноєвропейських стандартів і практик (Дичківська, 2018, 12–18). Така інтеграція включає гармонізацію змісту освітніх програм, модернізацію методик навчання, впровадження сучасних систем оцінювання та узгодження управлінських моделей із європейськими підходами (Закон України «Про освіту», 2017).

У контексті воєнного стану актуальність дослідження процесів інтеграції істотно зростає, оскільки система освіти зазнає безпрецедентних випробувань: масових освітніх втрат, порушення рівного доступу до навчання, вимушеної міграції учнів і вчителів, переходу до дистанційних чи змішаних форм навчання та необхідності забезпечувати психологічну підтримку учасників освітнього процесу. Згідно з аналітичними даними ЮНЕСКО (2023, 22–28), руйнування інфраструктури, нестача ресурсів та нерівномірність освітніх можливостей вимагають пошуку нових моделей організації шкільної освіти й адаптації найефективніших міжнародних практик для умов України.

Інтеграція в європейський освітній простір є тривалим, багатокомпонентним соціокультурним процесом, який охоплює не лише реформування освітньої політики, а й переосмислення ціннісних основ, педагогічних традицій та культурно-освітніх підходів. Європейський освітній простір формувався на засадах якості, інклюзивності, демократичності та рівних можливостей, і його інтеграція в український контекст потребує врахування історичного досвіду, управлінських моделей та педагогічних інновацій різних країн ЄС.

Важливим теоретичним підґрунтям інтеграційних процесів є компетентнісний підхід, який став домінантною парадигмою Європейської Комісії і визначає зміщення акценту зі знаннєвої моделі на розвиток ключових компетентностей, що забезпечують успішність особистості в сучасному суспільстві. До таких компетентностей належать критичне мислення, уміння працювати в команді, цифрова грамотність, здатність до самонавчання та міждисциплінарна взаємодія (Key competences for lifelong learning, 2019).

Україна в межах реформи «Нова українська школа» вже здійснила кроки у напрямі імплементації цих принципів, зосередивши увагу на розвитку компетентностей, педагогічній автономії, оновленні змісту освітніх програм та розширенні можливостей для учнівського центрування навчання (Концепція «Нова українська школа», 2016, 1–8). Проте воєнні події значно сповільнили модернізаційні процеси, а також підсилили запит на гнучкі, інклюзивні, цифрово підтримані освітні рішення, здатні функціонувати в умовах нестабільності (Fleeing Ukraine: support for education, 2023).

У сукупності ці фактори підкреслюють необхідність глибшого дослідження та впорядкування інтеграційних процесів, а також переосмислення того, яким чином європейські освітні цінності та моделі можуть бути адаптовані до сучасних українських умов та викликів.

Воєнний стан істотно вплинув на функціонування шкільної освіти в Україні, зумовивши глибоку трансформацію освітнього середовища та умов навчання. Тисячі закладів загальної середньої освіти були пошкоджені або повністю зруйновані, що призвело до вимушеного переміщення мільйонів учнів і педагогів, а також до суттєвого зниження доступності якісної освіти в окремих регіонах. Значна частина шкіл була змушена перейти на дистанційні або змішані формати навчання, що, у свою чергу, виявило нерівномірність цифрових можливостей та значний розрив між міськими й сільськими громадами (Ліннік, Божинський, et al., 2024). Порушення освітньої рівності стало однією з найкритичніших проблем сучасного етапу, адже діти з вразливих груп — внутрішньо переміщені особи, учні прифронтових територій, діти з особливими освітніми потребами — опинилися у значно складніших умовах, ніж їхні однолітки в безпечніших регіонах.

Паралельно з внутрішніми труднощами, країни Європейського Союзу активізували підтримку України, спрямовану на забезпечення функціонування освітнього сектору навіть у кризових умовах. Допомога включає матеріально-технічні ресурси, розвиток цифрових платформ, організацію навчальних програм, підтримку українських учителів і учнів за кордоном, а також створення можливостей для їх академічної мобільності (Fleeing Ukraine: support for education, 2023). Міжнародне співробітництво сприяє не лише забезпеченню безперервності навчання, але й формуванню нового освітнього досвіду, який може стати основою для подальших інтеграційних процесів. Участь українських шкіл та педагогів у міжнародних ініціативах дозволяє підвищувати якість навчання, обмінюватися інноваційними практиками та формувати стійкість освітніх систем.

Серед ключових викликів, що постали на шляху інтеграції європейського досвіду в українську освіту, виокремлюють недостатній рівень цифрової інфраструктури, нерівний доступ до освітніх ресурсів, потребу в підвищенні цифрових та педагогічних компетентностей учителів, а також масштабну психоемоційну травматизацію учасників освітнього процесу. Діти та вчителі, які пережили досвід війни, зазнали високого рівня стресу, що потребує створення систем психологічної підтримки та впровадження практик травма-орієнтованого навчання. Психологічна безпека стає необхідною умовою для ефективного освітнього процесу, особливо в умовах постійної нестабільності.

Водночас сучасні глобальні тенденції демонструють посилення ролі адаптивного навчання, інтегрованих курсів та інноваційних моделей, таких як STEM- і STEAM-освіта, цифрові освітні платформи, персоналізовані траєкторії навчання та інклюзивні практики. У країнах ЄС ці підходи довели свою ефективність у подоланні освітніх розривів, підтримці учнів із різними потребами та формуванні компетентностей, необхідних у XXI столітті. Для України запозичення таких моделей може стати інструментом відновлення та модернізації системи освіти.

Країни Європи, які раніше пережили кризові події — економічні спади, реформування системи управління освітою чи політичні трансформації, — змогли створити високоефективні сучасні моделі шкільної освіти. Зокрема, досвід Фінляндії та Естонії демонструє значення автономії шкіл, високого рівня підготовки педагогів, розвиненої системи підтримки професійного зростання та широкого впровадження цифрових технологій у навчальний процес (Sahlberg, 2015, 45–52). Польща, у свою чергу, стала прикладом успішної модернізації освітнього управління та забезпечення підвищення якості навчання навіть за умов обмежених ресурсів, що робить її досвід особливо релевантним для України.

Узагальнюючи, можна зазначити, що аналіз міжнародного досвіду та сучасних викликів засвідчує: ефективна інтеграція в європейський освітній простір потребує системних рішень, міжсекторальної співпраці та стратегічного бачення розвитку освіти в умовах кризи та післявоєнної відбудови.

Для ефективної інтеграції європейського досвіду в українську систему освіти необхідне поєднання стратегічних, інституційних і методичних заходів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку шкільної освіти та її відповідності сучасним глобальним тенденціям. Участь України в європейському освітньому просторі має ґрунтуватися не лише на формальному входженні до міжнародних програм, але й на глибокому залученні учасників освітнього процесу до міжкультурної та академічної взаємодії.

1) Розширити участь шкіл у міжнародних програмах (eTwinning, Erasmus+, Digital Europe), що сприятиме академічній мобільності учнів і педагогів, розвитку міжкультурної компетентності, формуванню здатності до міжкультурного діалогу та впровадженню практик проєктного навчання. Участь у таких програмах також підвищує якість освітнього менеджменту завдяки співпраці з європейськими партнерами та доступу до сучасних цифрових освітніх платформ (Fleeing Ukraine:

support for education, 2023). Міжнародні проекти дозволяють школам апробувати нові методи роботи, отримувати матеріальну підтримку та залучати учнів до глобальних навчальних спільнот.

2) Забезпечити якісну методичну та професійну підготовку педагогів, зокрема в частині цифрової грамотності та інноваційних методів викладання, що відповідають європейським стандартам. Формування цифрових компетентностей педагогів, вміння працювати з інтерактивними інструментами та платформами, застосовувати змішане й дистанційне навчання є ключовими чинниками підвищення ефективності освітнього процесу. Як зазначає Дичківська (2018, 63–68), успіх упровадження нових освітніх моделей значною мірою залежить від педагогічної майстерності та готовності вчителя до інноваційної діяльності.

3) Розробити національну стратегію цифрової трансформації освіти, що охоплюватиме модернізацію інфраструктури, оновлення змісту освіти, впровадження цифрових платформ для навчання й оцінювання, розвиток цифрової безпеки та створення системи підтримки вчителів і учнів. Така стратегія має бути узгоджена із європейськими документами у сфері цифрової освіти та спрямована на зменшення цифрового розриву між регіонами, школами та соціальними групами.

4) Поглибити співпрацю між українськими та європейськими педагогічними університетами, розвиваючи програми подвійних дипломів, спільні дослідницькі проекти, академічну мобільність і програми професійного розвитку. Таке партнерство сприятиме підвищенню якості підготовки майбутніх учителів, обміну педагогічними інноваціями та впровадженню сучасних методик у навчальний процес. Важливо також розвивати інституційну співпрацю, що включає стажування викладачів, організацію міжнародних конференцій та створення спільних освітніх платформ.

5) Використовувати досвід повоєнної відбудови систем освіти інших країн, інтегруючи успішні моделі відновлення, модернізації та психологічної підтримки. Після завершення воєнних дій України очікує масштабна реконструкція освітньої інфраструктури, оновлення змісту освіти та відновлення кадрового потенціалу. Світовий досвід свідчить, що після кризових ситуацій найбільш ефективними є моделі, які поєднують інноваційні педагогічні підходи, автономію шкіл, децентралізоване управління та інклюзивні практики. Саме такі моделі можуть бути адаптовані до українських реалій у повоєнний період.

Інтеграція європейського досвіду в систему загальної середньої освіти України є не лише стратегічним напрямом, а й практичною необхідністю в умовах війни та післявоєнного відновлення. Європейські підходи сприяють оновленню змісту освіти, підвищенню ефективності педагогічних практик, зменшенню освітніх втрат, зміцненню стійкості шкіл і формуванню системи, здатної адаптуватися до викликів ХХІ століття. У повоєнний період саме інтеграційний вектор може стати фундаментом для побудови сучасної,

інклюзивної та адаптивної освіти, що відповідатиме вимогам глобального освітнього простору та сприятиме сталому розвитку українського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська О.О. (2018). *Інноваційний менеджмент: Конспект лекцій*. ДІА.
2. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017. (2017). *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Концепція «Нова українська школа». (2016). *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Ліннік О., Божинський В., Гриневич Л., Крижановська В., Ніколаєв Є., & Рій Г. (2024). *Освіта під час війни: досвід українських шкіл*. Аналітичний звіт. URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/2024-Education-during-War-Ukrainian-Schools-Experience.pdf>
5. Education policy outlook 2021: Shaping responsive and resilient education in a changing world. (2021). *OECD*. <https://doi.org/10.1787/75fbbf29-en>
6. Fleeing Ukraine: support for education. (2023). *European Union*. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/information-people-fleeing-war-ukraine/fleeing-ukraine-support-education_en
7. Key competences for lifelong learning. (2019). *European Commission*. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/projects-and-activities/education-and-training/key-competences-lifelong-learning_en
8. Sahlberg P. (2015). *Finnish lessons 2.0: What can the world learn from educational change in Finland?* Teachers College Press.

Суворова Л. К.

*Державний університет
«Житомирська політехніка»
(Житомир, Україна)*

Гайдай І. О.

*Державний університет
«Житомирська політехніка»
(Житомир, Україна)*

Задєнко О. І.

*Державний університет
«Житомирська політехніка»
(Житомир, Україна)*

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Соціальний аспект є одним із важливих і водночас найбільш проблемних у роботі з дітьми, що мають розлад аутичного спектру. Наразі в освітньому процесі інструменти віртуальної реальності (VR) використовуються досить активно у всьому світі (Лоренцо, 2016, 192). Доволі важливо підібрати саме